

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

આરક્ષિત કર્યું : ૦૮/૦૭/૨૦૨૫

જાહેર કર્યું : ૨૫/૦૭/૨૦૨૫

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૦૭૭૨/૨૦૦૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ એ એસ સુપેહિયા

સહી/—

અને

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ આર. ટી. વચ્છાણી

સહી/—

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા.	ના.
-----------------------	-----	-----

--	--	--

=====

કે એમ ભુત

વિરુદ્ધ

ગુજરાત ની ઉચ્ચ અદાલત અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી બી જે ત્રિવેદી (૮૨૧)

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે કુ. જિગ્નાસા બી ત્રિવેદી (૩૦૮૦)

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૧ માટે કાયદા અધિકારી શાખા (૪૨૦)

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી હેમેશ સી. નાઈડુ (૫૩૩૫) સાથે શ્રી

શાલિન મેહતા, પરિષ્ઠ વકીલ

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૨ માટે શ્રી આકાશ ગુપ્તા, એ. જી. પી.

=====

કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ એ. એસ. સુપેહિયા

અને

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ આર. ટી. વચ્છાણી

સી એ વી જજમેન્ટ

(માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ એ. એસ. સુપેહિયા દ્વારા)

૧. વર્તમાન રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં અરજદારને ૫૮ વર્ષ અને ૬ મહિનાની ઉંમરે (તેની જન્મ તારીખ એટલે કે ૨૨/૧૧ ૧૯૫૦ને ધ્યાનમાં રાખીને) સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવાની તારીખ ૧૯/૦૫ ૨૦૦૮ની સૂચના પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

૨. અરજદાર ૦૪/૧૧/૨૦૦૪ થી ૨૦/૦૫/૨૦૦૮ સુધી જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે સેવા આપી રહ્યો છે, જ્યારે તે ૧૯/૦૫ ૨૦૦૮ની સૂચના દ્વારા ફરજિયાત નિવૃત્ત થયો હતો. નારાજ થઈને અરજદારે હાલની રિટ પિટિશન દાખલ કરી છે.

અરજદાર વતી રજૂઆતો

૩. શરૂઆતમાં અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી છે કે અરજદારને ૨૦૦૩થી જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે બઢતી આપવામાં આવ્યા પછી ફરજિયાત નિવૃત્ત થઈ શક્યા ન હોત. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદાર સામે કોઈ ફરિયાદો દાખલ કરવામાં આવી નથી અને તમામ ફરિયાદો, જે સંખ્યામાં ૧૪ છે, દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તેથી, અરજદારને સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવા માટે પ્રતિવાદીઓ પાસે કોઈ

સામગ્રી ઉપલબ્ધ નહોતી.તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે હકીકતમાં માર્ચ, ૧૯૯૪થી તેમને નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા ત્યાં સુધી અરજદારના ગોપનીય અહેવાલો (સી. આર.) "ખૂબ જ સારા" હતા અને તેનાથી વિપરીત, સી. આર. દર્શાવે છે કે તેઓ એક ઉત્તમ ન્યાયિક અધિકારી હતા.

૪. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ત્રિવેદી દ્વારા વધુમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદારને તેના કામ અથવા વર્તનને લગતી કોઈ પણ પ્રતિકૂળ બાબત વિશે ક્યારેય જાણ કરવામાં આવી ન હતી અને તેની સમગ્ર કારકિર્દી નિષ્કલંક અને નિર્દોષ હતી.તેમણે ઉલ્લેખ કર્યો છે કે કુલ કામકાજના દિવસોના ૧૦ વર્ષ દરમિયાન, જે ૧૫૭૩ દિવસ હતા અને તેમાંથી ૮૫૩ દિવસ માટે, અરજદારે દીવાની પક્ષની બાબતો હાથ ધરી હતી અને ૭૨૦ દિવસ સુધી તેમણે ફોજદારી કામ હાથ ધર્યું હતું.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બંને પક્ષોમાં, ફોજદારી તેમજ નાગરિક, અરજદારની સરેરાશ દર વર્ષે ૬૬૬% આવે છે.વધુમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જ્યારે અરજદાર મહેસાણામાં ૦૧/૦૩ ૨૦૦૭ થી ૨૮/૦૩ ૨૦૦૮ સુધી કાર્યરત હતા, ત્યારે તેમણે મોટર અકસ્માત દાવાઓની બાબતોનો નિકાલ કર્યો છે અને જ્યારે સાંજે કોર્ટ ૦૬ થી કાર્યરત હતી:૧૫ ૦૮ સુધી:૧૫ એક વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન પી. એમ. એ ઘણી જૂની બાબતોનો નિકાલ કર્યો છે.

૫. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી છે કે અરજદાર દ્વારા તેની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને તેને સ્થાનાંતરિત કરવાની વિનંતી કરતી હાઈકોર્ટને ૨૦૦૮ની તારીખના ૨૯/૧૨ સંદેશાવ્યવહારને ધ્યાનમાં રાખીને અરજદારને સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્ત થવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે અને તેની તબિયત સારી નથી.એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે હકીકતમાં તેમને સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવાને બદલે ટ્રાન્સફર માટેની વિનંતીને નકારી શકાય તેમ હતી.તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે અરજદારને ગુજરાત રાજ્ય ન્યાયિક સેવા નિયમો, ૨૦૦૫ (ટૂંકમાં "ન્યાયિક નિયમો") ના નિયમ ૨૧ (૨) નું પાલન કર્યા વિના જાહેર હિતની આડમાં નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે ન્યાયિક અધિકારી ફરજિયાત નિવૃત્ત થઈ શકે છે, ઓછામાં ઓછા ત્રણ વખત વિચારણા કર્યા પછી, જ્યારે તે ૫૦ વર્ષ, ૫૫ વર્ષ અને ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરવા જઈ રહ્યો હોય.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૫૦ વર્ષની ઉંમરે, અરજદારને સંયુક્ત જિલ્લા ન્યાયાધીશની કેડરમાં બઢતી આપવામાં આવી હતી અને તેથી, એવું માની શકાય છે કે તેની સામે કંઈ પ્રતિકૂળ નહોતું.

૬. તેવી જ રીતે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી છે કે તેઓ ૨૦૦૪માં સુરેન્દ્રનગરમાં નિયુક્ત થયા હતા અને તે સમયે, જ્યારે તેઓ ૫૪ વર્ષના હતા એટલે કે લગભગ ૫૫ વર્ષના હતા, ત્યારે તેમને બીજી વખત ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટે વિચારણા કરવામાં આવી હશે.ત્યારબાદ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે

તેમને ક્યારેય કોઈ પ્રતિકૂળ ટિપ્પણી કરવામાં આવી ન હતી અને જ્યારે તેઓ ૫૮ વર્ષની ઉંમરના થવાના હતા, ત્યારે સક્ષમ સત્તામંડળે તેમના કેસને ત્રીજી વખત ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટે ધ્યાનમાં લેવો જોઈતો હતો, પરંતુ તેમની ૫૮ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ થયા પછી, ફરજિયાત નિવૃત્તિની કાર્યવાહી મોડેથી કરવામાં આવે છે અને કોઈ નોટિસ અથવા પૂર્વ સૂચના જારી કર્યા વિના, તેમને અચાનક ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા છે.આમ, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તેમના કામનું મૂલ્યાંકન ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરતા પહેલા અથવા જ્યારે તેઓ ૫૦ કે ૫૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી શક્યા હોત.

૭. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ત્રિવેદીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે અરજદારે ૫૮ વર્ષની વય પૂર્ણ કર્યા પછી, તે ૬૦ વર્ષની વધેલી નિવૃત્તિ વય સુધી ચાલુ રહેવાનો હકદાર છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તે સાચું છે કે ફરજિયાત નિવૃત્તિને સજા સાથે સરખાવી શકાતી નથી, પરંતુ સાથે સાથે, અરજદારની ફરજિયાત નિવૃત્તિ, કોઈ કારણ આપ્યા વિના અને કોઈ પણ સામગ્રીની ગેરહાજરીમાં, જે દર્શાવે છે કે અરજદાર ડેડવુડ બની ગયો છે, તે જરૂરી ન હતું.

૮. આ કોર્ટનું ધ્યાન રાજ્ય સરકાર દ્વારા અરજદારને સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવા માટે બહાર પાડવામાં આવેલ ૨૦૦૮ની તારીખના જાહેરનામા તરફ આકર્ષિત કરતી વખતે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ત્રિવેદી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે

તે ન્યાયિક નિયમોના નિયમ ૨૧ અનુસાર ગુજરાતના રાજ્યપાલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવે છે, મહામહિમ રાજ્યપાલ દ્વારા નહીં.તેમણે રજૂઆત કરી છે કે માહિતીના અધિકાર અધિનિયમ, ૨૦૦૫ (ટૂંકમાં "આર. ટી. આઈ. અધિનિયમ") હેઠળ અરજદાર સામે ફરજિયાત નિવૃત્તિ માટે ઉપયોગમાં લેવાતી સામગ્રી પૂરી પાડવા માટે અરજી કરવામાં આવી હોવા છતાં, તે પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી.આમ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદાર ૬૦ વર્ષની ઉંમરે પહોંચ્યા પછી તેની નિવૃત્તિની ધાર પર નિવૃત્ત થયો ન હોવો જોઈએ.

૯. પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં વિદ્વાન વકીલ શ્રી ત્રિવેદીએ (૧) ઈશ્વર ચંદ જૈન વિરુદ્ધ પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ, (૧૯૮૮) ૩ એસ. સી. સી. ૩૭૦, (૨) વિશ્વનાથ પ્રસાદ સિંહ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૨૦૦૧) ૨ એસ. સી. સી. ૩૦૫, (૩) સ્વર્ણ સિંહ ચંદ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય વીજળી બોર્ડ, (૨૦૦૯) ૩ એસ. સી. સી. ૭૫૮, (૪) નવલ સિંહ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૦૩) ૮ એસ. સી. સી. ૧૧૭, (૫) દેવ દત્ત વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્ય,ના કેસોમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે. (૨૦૦૮) ૮ એસ. સી. સી. ૭૨૫, અને (૬) બૈકુંથા નાથ દાસ વિરુદ્ધ મુખ્ય જિલ્લા તબીબી અધિકારી, બારીપાડા, (૧૯૯૨) ૨ એસ. સી. સી. ૨૯૯.

સામાવાળા નં. ૧ – હાઈકોર્ટ વતી રજૂઆતો

૧૦. ઉપરોક્ત રજૂઆતોના જવાબમાં, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ રજૂઆત કરી છે કે ભારતના માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશે ૨૦૦૮ના રોજ દેશની તમામ ઉચ્ચ અદાલતોને સંબોધીને લખેલા પત્રને અનુસરીને ન્યાયિક અધિકારીઓની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે ૫૦/૫૫/૫૬ ૫૭/૫૮ અને ૫૯ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરવા માટે સેવાના ભૂતકાળના રેકૉર્ડ, અક્ષર સૂચિ, ચુકાદાઓની ગુણવત્તા અને અન્ય સંબંધિત સામગ્રીના આધારે, તે વ્યક્તિઓનો અર્થ એ થાય છે કે ન્યાયિક અધિકારીઓ, જેઓ આજસુ, અશક્ત અથવા શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા, પ્રતિષ્ઠા ધરાવતા હોવાનું જણાય છે. અને ઉપયોગિતા.૫૦ કે ૫૫ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ કરી ચૂકેલા તમામ ન્યાયિક અધિકારીઓના કિસ્સામાં ખાસ રચાયેલી સમિતિએ જરૂરી કાર્યવાહી હાથ ધરી હતી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૨૦૦૮ના રોજ સમિતિએ અરજદાર સહિત ૪ ન્યાયિક અધિકારીઓના કેસમાં પોતાનો અહેવાલ સુપરત કર્યો હતો.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતના ૩ માનનીય ન્યાયાધીશોની બનેલી વિશેષ રીતે રચાયેલી સમિતિએ સમગ્ર સામગ્રી પર વિચારણા કરી હતી, જેમાં અરજદાર દ્વારા ૨૦૦૮ના રોજ હાઈકોર્ટમાં કરવામાં આવેલી રજૂઆતનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તેમની તબિયત ખરાબ હતી અને કેટલીક શારીરિક સમસ્યાઓ હતી, જે તેમની ઉંમર જોઈને તેમને અસુવિધા પહોંચાડે છે, તેથી તેમની બદલી થઈ શકે છે.એવી

રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૨૦૦૯ની વિશેષ રીતે રચાયેલી સમિતિએ પણ તકેદારીની ફરિયાદ સહિત અરજદારના સર્વિસ રેકૉર્ડને ધ્યાનમાં લીધા પછી એવો અભિપ્રાય બનાવ્યો હતો કે અરજદારની પ્રામાણિકતા પણ શંકાસ્પદ હોવાનું નોંધવામાં આવ્યું છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિશેષ રીતે રચાયેલી સમિતિએ એવો પણ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે અરજદારની કામગીરીના એકંદર મૂલ્યાંકન અને ભવિષ્યમાં ઉપયોગી સેવા માટેની તેમની ક્ષમતાના મૂલ્યાંકન પર, ન્યાયિક નિયમોના નિયમ ૨૧ હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને તેમને સેવામાંથી નિવૃત્ત કરવું જાહેર હિતમાં રહેશે.

૧૧. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે ત્યારબાદ, વિશેષ રીતે રચાયેલી સમિતિનો ઉપરોક્ત નિર્ણય હાઈકોર્ટની સ્થાયી સમિતિ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને ૨૦૦૯માં સ્થાયી સમિતિએ વિશેષ રીતે રચાયેલી સમિતિના અહેવાલને સ્વીકાર્યો હતો.વધુમાં, આ અહેવાલ પૂર્ણ અદાલતની બેઠક સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને પૂર્ણ અદાલતે ૧૪/૦૫ ૨૦૦૯ પરના નિર્ણયને સ્વીકાર્યો હતો.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઉચ્ચ અદાલતની ભલામણ પર, રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૧૯/૦૫ ૨૦૦૯ તારીખની સૂચના બહાર પાડવામાં આવી હતી, જેમાં ભલામણ સ્વીકારવામાં આવી હતી અને અરજદારને સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૨. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે હાઈકોર્ટને અરજદાર સામે ૧૪ તકેદારીની ફરિયાદો અને ૦૮ વહીવટી ફરિયાદો મળી હતી અને આ તકેદારીની ફરિયાદોમાંથી ૧૩ ફરિયાદો દાખલ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે એક તકેદારી ફરિયાદ નંબર ૨૯૧/૨૦૦૮માં પ્રારંભિક તપાસનો આદેશ ૨૦૦૮ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો.ન્યાયિક નિયમોના નિયમ ૨૧ પર આધાર રાખતી વખતે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જાહેર હિતમાં અરજદારની ફરજિયાત નિવૃત્તિ ન તો કલંકિત છે અને ન તો તેની પુનઃનિયુક્તિ પર કોઈ અસર પડે છે અને તેથી, સ્થાયી કાનૂની પૂર્વવર્તી મુજબ, ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ પસાર કરતા પહેલા, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની કોઈ જરૂર નથી.

૧૩. જ્યાં સુધી ગુજરાતના મહામહિમ રાજ્યપાલને બદલે સરકાર દ્વારા આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાની અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોની વાત છે, ત્યાં સુધી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ રજૂઆત કરી છે કે જાહેરનામું હંમેશા ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ભલામણ પર રાજ્ય સરકાર દ્વારા પસાર કરવામાં આવે છે, અને તેમાં કોઈ દલીલ નથી. નિયમોનું ઉલ્લંઘન.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આખરે, અરજદારને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવા માટે, હાઈકોર્ટની ભલામણને સ્વીકારીને, રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૧૯/૦૫ ૨૦૦૮ તારીખની સૂચના જારી કરવામાં આવે છે.

૧૪. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ તેમની દલીલોના સમર્થનમાં (૧) સ્વર્ણ સિંહ ચંદ (ઉપરોક્ત); (૨) નવલ સિંહ (ઉપરોક્ત); અને (૩) બૈકુંથા નાથ દાસ (ઉપરોક્ત) ના કેસોમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયો પર પણ આધાર રાખ્યો છે.

૧૫. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતાએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે તે એક સ્થાયી કાનૂની પૂર્વવર્તી છે કે એક જ પ્રતિકૂળ ટિપ્પણી, જે પણ અસંબદ્ધ છે, તેને કર્મચારીને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવાના હેતુથી ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે, અને બઢતીની ન્યાયિક અધિકારીને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવાની કાર્યવાહી પર કોઈ અસર થશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ન્યાયિક અધિકારીઓના કેસોમાં, જેમની પાસે શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા હોય છે, તેમની સામે કોઈ સકારાત્મક પુરાવા મળી શકતા નથી. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે તે અરજદારનો કેસ નથી કે તેમની સેવાના કાર્યકાળ દરમિયાન તેમને ક્યારેય કોઈ પ્રતિકૂળ ટિપ્પણી કરવામાં આવી ન હતી. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ન્યાયિક અધિકારીને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવા માટે પુરાવાઓનો એક ટુકડો પણ પૂરતો છે. અંતે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારે હાઈકોર્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયાને પડકાર્યો નથી, જેમાં બંધારણીય સત્તાવાળાઓ

દ્વારા સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડની તપાસ હાથ ધરવામાં આવી છે.આમ, એવી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન રિટ અરજી પર વિચાર ન કરવામાં આવે.

૧૬. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેતા દ્વારા રજૂ કરાયેલી રજૂઆતોને સ્વીકારતી વખતે, વિદ્વાન એ. જી. પી. એ વિનંતી કરી છે કે હાલની રિટ અરજીને નકારી શકાય.

૧૭. અમે સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને તેમના દ્વારા દર્શાવેલ દસ્તાવેજોનો પણ અભ્યાસ કર્યો છે.

વિશ્લેષણ

૧૮. ભારતના માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશે તમામ ઉચ્ચ અદાલતોને ૨૦૦૮માં લખેલા સંદેશાવ્યવહારને ધ્યાનમાં રાખીને ૫૦ વર્ષ કે ૫૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરતા પહેલા સમગ્ર દેશમાં ન્યાયિક અધિકારીઓની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવાની કવાયત હાથ ધરવામાં આવી હતી.તેમાં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું હતું કે ઓલ ઇન્ડિયા જજ એસોસિએશન અને ઓથર્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૪ એસ. સી. સી. ૨૪૭ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના પ્રકાશમાં, ૫૮ વર્ષ ઉપરાંત ૫૦ અથવા ૫૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરવા પર

આવા અધિકારીઓના મૂલ્યાંકનની જોગવાઈ કરવા માટે સેવા નિયમોમાં યોગ્ય સુધારો કરી શકાય છે, જેથી તે ન્યાયિક અધિકારીઓને દૂર કરી શકાય, જેઓ આળસુ, અશક્ત અથવા શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા ધરાવતા હોવાનું જણાય છે.તદનુસાર, ઉચ્ચ ન્યાયાલયના માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશે ન્યાયિક નિયમોના નિયમ ૨૧ હેઠળ જરૂરી ૫૦ વર્ષ, ૫૫ વર્ષ અને ૫૮ વર્ષ પૂર્ણ કરનારા રાજ્યના તમામ ન્યાયિક અધિકારીઓના મૂલ્યાંકનની જરૂરી કવાયત હાથ ધરી હતી.ન્યાયિક નિયમોના નિયમ ૨૧ની જોગવાઈઓ નીચે મુજબ સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી છે:

“૨૧. (૧) આ નિયમોમાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, રાજ્યપાલ, ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ભલામણ પર, જો તેમનો અભિપ્રાય હોય કે આવું કરવું જાહેર હિતમાં છે, તો ૫૦ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી ચૂકેલા સેવાના કોઈ પણ સભ્યને લેખિતમાં ઓછામાં ઓછા ત્રણ મહિનાની નોટિસ આપીને અથવા આવી નોટિસના બદલામાં ત્રણ મહિનાના પગાર અને ભથ્થાં આપીને નિવૃત્ત થવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર હશે.

(૨) સેવાનો સભ્ય પેટા-નિયમ (૧) હેઠળ જાહેર હિતમાં નિવૃત્ત થવો જોઈએ કે કેમ તે ઓછામાં ઓછા ત્રણ વખત ગણવામાં આવશે, એટલે કે જ્યારે તે ૫૦ વર્ષ, ૫૫ વર્ષ અને ૫૮ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરવા જઈ રહ્યો હોય.

પરંતુ પેટા-નિયમ (૨) માંની કોઈ પણ બાબતનો અર્થ તેમાં ઉલ્લેખિત સેવાઓ સિવાય અન્ય કોઈપણ સમયે સેવાના સભ્યની વિચારણા અટકાવનાર તરીકે કરવામાં આવશે નહીં.”

૧૯. તદનુસાર, ન્યાયિક અધિકારીઓની કામગીરી અને મૂલ્યાંકનની તપાસ કરવા માટે આ અદાલતના ૩ ન્યાયાધીશોની સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી, જેમાં અરજદાર પણ સામેલ હતા.સમિતિએ, અરજદારના કિસ્સામાં ૦૬/૦૫ ૨૦૦૮ પર, જેમણે ૨૨/૧૧ ૨૦૦૮ પર ૫૮ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ કરી હતી, એક અહેવાલ તૈયાર કર્યો હતો.એ જ નીચે પ્રમાણે છે:

“શ્રી કે. એમ. ભૂત, પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જુદે, રાજપીપલા ખાતે નર્મદાએ ૨૨/૧૧ ૨૦૦૮ના રોજ ૫૮ વર્ષની વય પૂર્ણ કરી છે.

“આ અધિકારીએ સારા ગ્રેડિંગ મેળવ્યા હતા અને રાજપીપલામાં તેમની ટ્રાન્સફર થઈ ત્યાં સુધી સારી કામગીરી દર્શાવી હતી.રાજપીપલા ખાતે તેમની બદલી થયા પછી, વર્ષ ૨૦૦૮ની તેમની રજૂઆતમાં, આ ન્યાયિક અધિકારીએ તેમની બદલી માટે વિનંતી કરી છે અને નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:—

“ઉંમરને જોતાં, હવે હું મારી જાતને સારી રીતે રાખી રહ્યો નથી.મને કેટલીક શારીરિક સમસ્યાઓ છે જેનાથી મને અસુવિધા થાય છે.”

અમે તકેદારીની ફરિયાદો સહિત શ્રી કે. એમ. ભૂતના સર્વિસ રેકૉર્ડને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લીધા છે. આ અધિકારીની પ્રામાણિકતા પણ શંકાસ્પદ હોવાનું જાણવા મળે છે.

આ અધિકારીની કામગીરીના એકંદર મૂલ્યાંકન અને ભવિષ્યમાં ઉપયોગી સેવા માટે તેમની ક્ષમતાના મૂલ્યાંકન પર, સમિતિનો મત છે કે ગુજરાત રાજ્ય ન્યાયિક સેવા નિયમો, ૨૦૦૫ના નિયમ ૨૧ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને શ્રી કે. એમ. ભૂતને સેવામાંથી નિવૃત્ત કરવું જાહેર હિતમાં રહેશે.”

૨૦. અહેવાલના અવલોકનથી બહાર આવશે કે સમિતિએ અરજદારના સેવા રેકૉર્ડની તપાસ કરવા માટે જરૂરી કવાયત હાથ ધરી હતી. સમિતિએ અરજદારની તરફેણમાં એ હદ સુધી અભિપ્રાય આપ્યો છે કે તે એક અધિકારી હતા, જેમણે સારા ગ્રેડિંગ મેળવ્યા હતા અને રાજપીપલા ખાતે તેમની ટ્રાન્સફર ન થાય ત્યાં સુધી સારો નિકાલ દર્શાવ્યો હતો, જો કે, ત્યારબાદ તેમણે ૨૯/૧૨ ૨૦૦૮ પર રજૂઆત કરીને ટ્રાન્સફર માટે વિનંતી કરી હતી કારણ કે તેમને કેટલીક શારીરિક સમસ્યાઓ હતી, જેના કારણે અસુવિધા થઈ હતી અને તેઓ સ્વસ્થ ન હતા. સમિતિએ સર્વિસ રેકૉર્ડ અને તકેદારીની ફરિયાદની પણ તપાસ કરી છે અને અભિપ્રાય આપ્યો છે કે અરજદારની પ્રામાણિકતા પણ શંકાસ્પદ હોવાનું

નોંધવામાં આવ્યું હતું.તદનુસાર, એવું મંતવ્ય આપવામાં આવ્યું હતું કે તેમને ન્યાયિક નિયમોના નિયમ ૨૧ની જોગવાઈઓ હેઠળ નિવૃત્ત થવું જોઈએ.સમિતિની આ ભલામણ હાઈકોર્ટની સ્થાયી સમિતિ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી, જેણે ૨૦૦૮ના અહેવાલને સ્વીકાર્યો હતો અને સ્થાયી સમિતિનો અહેવાલ વધુ પૂર્ણ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો અને ૨૦૦૮ના રોજ નિર્ણય સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.આમ, હાઈકોર્ટ દ્વારા ૩ તબક્કામાં અરજદારના સમગ્ર સર્વિસ રેકૉર્ડની તપાસ કર્યા પછી, તે તારણ કાઢવામાં આવ્યું હતું કે તેને જાહેર હિતમાં નિવૃત્ત થવો જોઈએ.આ પ્રક્રિયા, જે હાઈકોર્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવી છે, તેને અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવી નથી અથવા પ્રશ્ન કરવામાં આવ્યો નથી.

૨૧. સર્વોચ્ચ અદાલત અને ઉચ્ચ અદાલતોના વિવિધ નિર્ણયો દ્વારા પણ કુશળતાપૂર્વક નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે જાહેર હિતમાં અધિકારી અથવા સરકારી કર્મચારીને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવાનો આદેશ ન તો કલંકિત છે અને ન તો આવી વ્યક્તિઓની પુનઃનિયુક્તિ પર તેની કોઈ અસર પડે છે.

૨૨. સંબંધિત પક્ષો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોએ ઉપરોક્ત વિષય સાથે સંકળાયેલા વિવિધ કેસ કાયદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે.ચુકાદાઓ પુનરાવર્તિત હોય છે અને તેથી, નિકટતા ટાળવા માટે, અમે તમામ ચુકાદાઓનો સંદર્ભ

આપવા માટે ઈચ્છુક નથી, જો કે, આ મુદ્દાને ઉકેલવા માટે, અમે વિવિધ કેસોમાં કરવામાં આવેલા સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના અવલોકનો પર આધાર રાખીએ છીએ.

(૧) ઈશ્વર ચંદ જૈન (ઉપરોક્ત)

સર્વોચ્ચ અદાલતે ૦૪ ફરિયાદોના આધારે પ્રોબેશન પર રહેલા ન્યાયિક અધિકારીને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવાના આદેશને ફગાવી દીધો છે.નિ:શંકપણે, ઉપરોક્ત ચુકાદો જાહેર હિતમાં જાહેર સેવકને નિવૃત્ત કરવાના વર્તમાન મુદ્દાને લાગુ પડશે નહીં કારણ કે તે સજા નથી.

(૨) વિશ્વનાથ પ્રસાદ સિંહ (ઉપર)

સર્વોચ્ચ અદાલત ફરિયાદ પર ૫૮ વર્ષની વયના અધિકારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિના નિર્ણય પર કાર્યવાહી કરી રહી હતી.સર્વોચ્ચ અદાલતના પૂર્ણ પીઠના નિર્ણયમાં, ચુકાદાઓની શ્રેણી પર વિચાર કર્યા પછી, એવું માનવામાં આવ્યું છે કે ઉચ્ચ અદાલત સામે પક્ષપાત અને દુર્ભાવનાપૂર્ણ આરોપની ગેરહાજરીમાં, ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા રચાયેલા અભિપ્રાયમાં દખલ કરી શકાતી નથી.આ ચુકાદો મુખ્યત્વે સમયસર તૈયારી કરવા અને સી. આર. માં એન્ટ્રીઓ નોંધવાના મુદ્દા પર છે, જેથી ન્યાયિક અધિકારીઓ તેમની કામગીરીમાં સુધારો કરી શકે.સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું પણ માન્યું છે કે અધિકારી અથવા સરકારી કર્મચારીની ફરજિયાત

નિવૃત્તિ કોઈ કલંકનું કારણ નથી કારણ કે સરકારી કર્મચારી ખરેખર કમાયેલી પેન્શન અને અન્ય નિવૃત્તિ લાભો મેળવવા માટે હકદાર છે.

એવું પણ માનવામાં આવે છે કે જ્યાં સુધી જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશના આધારે રચાયેલ અભિપ્રાય પ્રામાણિક હોવાનું જણાય છે, ત્યાં સુધી અભિપ્રાયમાં સામાન્ય રીતે ન્યાયિક મંચ દ્વારા દખલ કરી શકાતી નથી અને ઉપરોક્ત આદેશ ખૂબ જ મર્યાદિત આધારો પર ન્યાયિક સમીક્ષાને આધિન હોઈ શકે છે, જેમ કે આદેશ દુર્ભાવનાપૂર્ણ છે, કોઈ સામગ્રી અથવા કોલેટરલ આધારો પર આધારિત નથી અથવા આવું કરવા માટે સક્ષમ ન હોય તેવા સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો છે. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિનો ઉદ્દેશ સરકારી કર્મચારીને સજા કે સજા આપવાનો નથી, પરંતુ બિનકાર્યક્ષમ લોકોને બહાર કાઢવાનો છે, જેમણે તેમના અસંવેદનશીલ, અવિવેકી અથવા શંકાસ્પદ વર્તન દ્વારા વહીવટ માટે તેમની ઉપયોગિતા ગુમાવી દીધી છે, જે વહીવટના પ્રવાહને અવરોધે છે અથવા સ્થિરતાને પ્રોત્સાહન આપે છે.

(૩) સ્વર્ણ સિંહ ચંદ (ઉપરોક્ત)

સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું જરૂરી નથી અને જાહેર હિતમાં ન્યાયિક અધિકારીઓને ફરજિયાત રીતે

નિવૃત્ત કરતી વખતે સી. આર. માં બિન-સંચારિત એન્ટ્રીઓ સહિત પ્રતિકૂળ એન્ટ્રીઓને પણ ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે.સંબંધિત ફકરાઓ નીચે મુજબ છે:

“૧૬. પ્રતિવાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દલીલ કરશે કે ફરજિયાત નિવૃત્તિના કિસ્સામાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું જરૂરી નથી, ખાસ કરીને જ્યારે કોઈ દુર્ભાવનાપૂર્ણ આરોપ મૂકવામાં ન આવે.ગુનેગાર સામે આરોપ માત્ર એટલો જ નહોતો કે તેની પાસે પ્રામાણિકતાનો અભાવ હતો પણ તે સેવામાં જાળવી રાખવા માટે અયોગ્ય પણ હતો.તે ટિપ્પણીઓ, અમારા મતે, પ્રકૃતિમાં કલંકિત છે.

તે એવો કેસ પણ નથી કે જ્યાં કર્મચારીની કામગીરીમાં સતત ઘટાડો થયો હોય.

૧૭. *** **

૧૮. *** **

૧૯. આમ, જ્યારે કોઈ આદેશ કાયદાની દુર્ભાવનાથી પીડાય છે, ત્યારે ન તો કોઈ દાવો કરવાની જરૂર છે અને ન તો તેના કડક પુરાવા પર ભાર મૂકવામાં આવે છે.આ પ્રકારનો આદેશ ગેરકાયદેસર હોવાથી તે સંપૂર્ણપણે બિનટકાઉ રહેશે.”

(જ) નવલ સિંહ (ઉપરોક્ત)

સર્વોચ્ચ અદાલતે ફરજિયાત નિવૃત્તિ દ્વારા ન્યાયિક અધિકારીને નિવૃત્ત કરવાના અવકાશ અને સત્તાની તપાસ કરતી વખતે આ રીતે નોંધ્યું છે:

“૨. શરૂઆતમાં એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરવો જોઈએ કે ન્યાયિક સેવા એ રોજગારના અર્થમાં સેવા નથી. ન્યાયાધીશો રાજ્યની સાર્વભૌમ ન્યાયિક શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે તેમના કાર્યો નિભાવી રહ્યા છે. તેમની પ્રામાણિકતા અને પ્રામાણિકતા શંકાની જહાર હોવાની અપેક્ષા છે. તે તેમની એકંદર પ્રતિષ્ઠામાં પ્રતિબિંબિત થવું જોઈએ. ન્યાયિક સેવાનું આગળનું સ્વરૂપ એવું છે કે તે શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા ધરાવતી અથવા તેમની ઉપયોગિતા ગુમાવનાર વ્યક્તિઓની સેવામાં ચાલુ રહેવાનું સહન કરી શકતું નથી. જો આ પ્રકારનું મૂલ્યાંકન હાઈકોર્ટના ન્યાયાધીશોની સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવે અને રિટ પિટિશનમાં તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવે, તો ખૂબ જ અપવાદરૂપ સંજોગો સિવાય, આ અદાલત તેમાં દખલ કરશે નહીં, ખાસ કરીને કારણ કે ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ સત્તામંડળના વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ પર આધારિત છે.

૬. ભરતરી પ્રસાદનો કેસ પણ આ જ પ્રકારનો છે. તેમના ગુપ્ત અહેવાલો દર્શાવે છે કે તેમની સામે વિવિધ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા અને વિવિધ તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી. વર્ષ ૧૯૭૫-૭૬ ના ગુપ્ત અહેવાલમાં, જિલ્લા ન્યાયાધીશે કેસોનો નિકાલ નબળો અને સરેરાશ ગુણવત્તાનો ચુકાદો હોવાનું અવલોકન કર્યું હતું. વર્ષ ૧૯૭૮-૭૯ અને ૧૯૮૦-૮૧ માટે, નિકાલ

પ્રમાણભૂત કરતાં ઓછો હોવાનું જોવા મળ્યું હતું. એકવાર તેની પર આરોપીની ગેરહાજરીમાં દોષિત ઠેરવવાનો ચુકાદો આપતી વખતે ભૂલનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને જામીન બોન્ડ અને જામીનદારોની ચૂકવણી પણ કરવામાં આવી હતી, જે કલમ ૩૫૩ સી. આર. પી. સી. નું ઉલ્લંઘન હતું, આ માટે તેને ભવિષ્યમાં સાવચેત રહેવા કહેવામાં આવ્યું હતું. વર્ષ ૧૯૯૪-૯૫ માટે, જિલ્લા ન્યાયાધીશે તેમની સચોટતાને શંકાસ્પદ અને એકંદર મૂલ્યાંકનને નબળું ગણાવ્યું હતું. આ ટિપ્પણીઓ સામે અપીલકર્તાની રજૂઆત પણ નકારી કાઢવામાં આવી હતી. વર્ષ ૧૯૯૭-૯૮ માટે, જિલ્લા ન્યાયાધીશે તેમની વિરુદ્ધ પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ કરી હતી. જિલ્લા ન્યાયાધીશે તેને અલ્હાબાદથી બીજા સ્ટેશન પર ટ્રાન્સફર કરવાની પણ વિનંતી કરી હતી. અપીલકર્તાની બાદમાં અલ્હાબાદથી બદલી કરવામાં આવી હતી. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તાએ ટ્રાન્સફરના આદેશોનું પાલન કર્યું ન હતું, પરંતુ ટ્રાન્સફરના આદેશો મળ્યા પછી પણ તેમણે કેસોનો નિર્ણય લેવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. બાદમાં વહીવટી સમિતિ દ્વારા આ બાબત પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો.”

સર્વોચ્ચ અદાલતે **બૈકુંથ નાથ દાસ (ઉપરોક્ત)** ના કેસમાં પૂર્ણ પીઠના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લીધો છે અને નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે:

“ઉપરોક્ત ચર્ચામાંથી નીચેના સિદ્ધાંતો બહાર આવ્યા છે:

(૧) ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ કોઈ સજા નથી. તે કોઈ કલંક કે દુર્વ્યવહારનું કોઈ સૂચન સૂચવતું નથી.

(૨) સરકારી કર્મચારીને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવો એ જાહેર હિતમાં છે એવો અભિપ્રાય રચવા માટે સરકાર દ્વારા આ આદેશ પસાર કરવો પડશે. આ આદેશ સરકારના વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ પર પસાર કરવામાં આવે છે.

(૩) ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશના સંદર્ભમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને કોઈ સ્થાન નથી. આનો અર્થ એ નથી કે ન્યાયિક તપાસને સંપૂર્ણપણે બાકાત રાખવામાં આવી છે. જ્યારે ઉચ્ચ ન્યાયાલય અથવા આ અદાલત અપીલ અદાલત તરીકે આ બાબતની તપાસ કરશે નહીં, ત્યારે તેઓ દખલ કરી શકે છે જો તેમને સંતોષ થાય કે આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો છે (એ) દુર્ભાવનાપૂર્ણ અથવા (બી) તે કોઈ પુરાવા પર આધારિત નથી અથવા (સી) તે મનસ્વી છે— એ અર્થમાં કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ આપેલ સામગ્રી પર જરૂરી અભિપ્રાય બનાવશે નહીં; ટૂંકમાં, જો તે વિકૃત આદેશ હોવાનું જણાય તો.

(૪) સરકારે (અથવા સમીક્ષા સમિતિ, જે પણ કેસ હોય) આ બાબતમાં નિર્ણય લેતા પહેલાં સેવાના સમગ્ર રેકૉર્ડ પર વિચાર કરવો પડશે—અલબત્ત પછીના વર્ષો દરમિયાન નોંધ અને કામગીરીને વધુ મહત્વ આપવું પડશે. આ રીતે ધ્યાનમાં લેવાના રેકૉર્ડમાં સ્વાભાવિક રીતે ગોપનીય રેકૉર્ડ્સ/અક્ષર સૂચિમાંની એન્ટ્રીઓનો સમાવેશ થાય છે, જે અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ બંને હોય છે. જો કોઈ સરકારી કર્મચારીને પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ છતાં ઉચ્ચ પદ પર બઢતી

આપવામાં આવે છે, તો આવી ટિપ્પણીઓ તેમની અસર ગુમાવે છે, ખાસ કરીને જો બઢતી યોગ્યતા (પસંદગી) પર આધારિત હોય અને વરિષ્ઠતા પર નહીં.

(પ) ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશને અદાલત દ્વારા માત્ર એ દર્શાવવા પર રદ કરવામાં આવતો નથી કે તેને પસાર કરતી વખતે બિનસંવાદિત પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓને પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી.તે સંજોગો પોતે દખલગીરી માટેનો આધાર ન હોઈ શકે.હસ્તક્ષેપ માત્ર ઉપર (૩) માં ઉલ્લેખિત આધારો પર જ સ્વીકાર્ય છે.આ પાસાની ચર્ચા ઉપરના પરિચ્છેદ ૨૯ થી ૩૧ માં કરવામાં આવી છે.

૪.અપીલકર્તા નવલ સિંહની નિમણૂક ૧૯૭૨માં કરવામાં આવી હતી.વર્ષ ૧૯૭૫-૭૬, ૧૯૭૬-૭૭ માટે ગોપનીય અહેવાલોમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે તેમના ન્યાયિક કાર્યમાં સુધારાની જરૂર છે.વર્ષ ૧૯૮૦-૮૧ માટે, તેમનું ન્યાયિક કાર્ય સરેરાશ ગુણવત્તાનું હતું.વર્ષ ૧૯૮૪-૮૫ માટે, જિલ્લા ન્યાયાધીશે તેમને સારા અધિકારી તરીકે રેટ કર્યા છે.વર્ષ ૧૯૮૬-૮૭ માટે, તેમની પ્રામાણિકતા વિશે ફરિયાદો હતી.આ હેતુ માટે, એવા કેસોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો જેમાં તેણે ગંભીર ગુનાઓમાં જામીન આપ્યા હતા.જો કે, શંકાસ્પદ અખંડિતતાના સંદર્ભમાં, અપીલકર્તાની રજૂઆત સ્વીકારવામાં આવી હતી અને અધિકારીની અખંડિતતા પર શંકા કરવાનું કોઈ કારણ નથી એમ કહીને તેને બદલવામાં આવ્યું હતું.ફરીથી, વર્ષ ૧૯૯૦-૯૧ માટે, એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે વચગાળાના આદેશો/આદેશોના સંદર્ભમાં, તેમને વધુ

પ્રમાણિક બનવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો; એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે પ્રમાણિકતા શંકાસ્પદ હતી અને તમામ મૂલ્યાંકન નબળું હતું.તેમના પુનરાવર્તન પર, તેમની પ્રમાણિકતા અંગે પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓને એવી ધારણા સાથે કાઢી નાખવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાને તેમની પ્રમાણિકતાને સ્પર્શતી વિભાગીય તપાસ બાકી રહે ત્યાં સુધી સંબંધિત વર્ષ દરમિયાન સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ વહીવટી સમિતિ દ્વારા તેમને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.ફરીથી, એવા ઉદાહરણો છે જે સૂચવે છે કે ત્યારબાદ વિવિધ પૂછપરછ હાથ ધરવામાં આવી હતી.તેનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી નથી.તેમની સસ્પેન્શન રદ કરવાની અરજી પણ નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.જોકે, બાદમાં સસ્પેન્શનનો આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

૫. *** **

૬. *** **

૭. તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે સ્ક્રિનિંગ કમિટીએ સેવાના ભૂતકાળના રેકૉર્ડની તપાસ કર્યા પછી; પાત્ર સૂચિ અને અપીલકર્તાઓને લગતી અન્ય બાબતોએ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તેઓ ૫૮ વર્ષની વય પછી પણ સેવામાં ચાલુ રહેવા માટે યોગ્ય નથી.

૮. ઉપર વર્ણવેલ તથ્યો પરથી, જો આપણે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ સામે અપીલમાં બેસવું હોય તો પણ, એવું ન કહી શકાય કે

અપીલકર્તાઓની ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશો, કોઈપણ રીતે, ખોટા અથવા અન્યાયી છે.વધુમાં, ન્યાયિક અધિકારીની પ્રામાણિકતા પર શંકા કરવાના આધારને હકારાત્મક પુરાવા દ્વારા સાબિત કરવું અશક્ય છે.વર્તમાન પ્રણાલીમાં, ઉચ્ચ અધિકારીના અભિપ્રાય પર નિર્ભરતા રાખવી જરૂરી છે, જેમને સંબંધિત અધિકારીની કામગીરીને નજીકથી જોવાની તક મળી હતી અને સંબંધિત અધિકારી દ્વારા મેળવવામાં આવતી એકંદર પ્રતિષ્ઠાના સંદર્ભમાં તેમના અભિપ્રાયની રચના એ આધાર હશે.

૯. એ વાતનો પુનરોચ્ચાર કરવો જોઈએ કે ન્યાયના પ્રવાહને પ્રદૂષિત ન કરવા માટે, દરેક ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા નિયમો હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવેલી ચોક્કસ વય/ચોક્કસ વર્ષોની સેવા પૂર્ણ થયા પછી ન્યાયિક અધિકારીઓના સેવા રેકૉર્ડની વારંવાર તપાસ કરવી જરૂરી છે કારણ કે નીચલી ન્યાયતંત્ર એ ન્યાયિક પ્રણાલીનો પાયો છે.અમે આશા રાખીએ છીએ કે ઉચ્ચ અદાલતો મૃત લાકડા અથવા ન્યાય વિતરણ પ્રણાલીને પ્રદૂષિત કરતી વ્યક્તિઓને બહાર કાઢવા માટે નિયમિતપણે યોગ્ય પગલાં લેશે.”

(૫) આર. સી. ચંદેલ વિરુદ્ધ એમ. પી. ઉચ્ચ અદાલત અને અન્યની,
(૨૦૧૨) ૮ એસ. સી. સી. ૫૮.

એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં જિલ્લા ન્યાયાધીશને પસંદગી ગ્રેડ અને સુપર ટાઈમ સ્કેલ આપવામાં આવ્યા હતા, ત્યાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે તે

પ્રતિકૂળ એન્ટ્રીઓને ભૂંસી નાખતી નથી જે રેકૉર્ડમાં રહી ગઈ છે અને મેદાન પર ચાલુ રહી છે, તે આ રીતે રાખવામાં આવી હતી:

“૩૪. તે સાચું છે કે અપીલકર્તાની ૧૯૮૫માં જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકે પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી; તેમને ૧૯૮૯થી નીચલા પસંદગી ગ્રેડ મળ્યા હતા; તેમને મે, ૧૯૯૯માં સુપર ટાઇમ સ્કેલ એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો અને ૨૦૦૨માં તેમને સુપર ટાઇમ સ્કેલથી પણ ઉપર આપવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ જિલ્લા ન્યાયાધીશ તરીકેની પુષ્ટિ અને પસંદગી ગ્રેડ અને સુપર ટાઇમ સ્કેલની મંજૂરી અગાઉની પ્રતિકૂળ એન્ટ્રીઓને સાફ કરતી નથી જે રેકૉર્ડ પર રહી ગઈ છે અને મેદાન પર ચાલુ રહી છે. ન્યાયિક વ્યવસ્થામાં ન્યાયિક અધિકારીની સતત ઉપયોગિતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી ક્વાયટ કરતાં બઢતી અથવા વેતનવૃદ્ધિ અથવા ઉચ્ચ ધોરણની મંજૂરી માટેનો માપદંડ અલગ છે. પ્રણાલીમાં ન્યાયિક અધિકારીની સતત ઉપયોગી સેવાની સંભાવનાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે, ઉચ્ચ અદાલતે સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડને ધ્યાનમાં લેવો જરૂરી છે.

ન્યાયિક અધિકારીની એકંદર રૂપરેખા એ માર્ગદર્શક પરિબળ છે. શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા, શંકાસ્પદ પ્રતિષ્ઠા અને ઉપયોગિતામાં અભાવ ધરાવતા લોકો સેવાની જરૂરી લંબાઈ અથવા ઉંમર પ્રાપ્ત કર્યા પછી સેવાનો લાભ મેળવવા માટે હકદાર નથી.

૩૫. *** **

૩૬. *** **

૩૭. ન્યાયિક સેવા એ કોઈ સામાન્ય સરકારી સેવા નથી અને ન્યાયાધીશો એવા કર્મચારી નથી હોતા. ન્યાયાધીશો જાહેર હોદ્દો ધરાવે છે; તેમનું કાર્ય રાજ્યના આવશ્યક કાર્યોમાંનું એક છે. તેમના કાર્યો અને ફરજો નિભાવવામાં, ન્યાયાધીશો રાજ્યનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. ન્યાયાધીશ જે પદ ધરાવે છે તે જાહેર ટ્રસ્ટનું પદ છે. ન્યાયાધીશ દોષરહિત પ્રામાણિકતા અને નિર્દોષ સ્વતંત્રતાની વ્યક્તિ હોવી જોઈએ. તેણે ઉચ્ચ નૈતિક મૂલ્યો સાથે પ્રમાણિક બનવું જોઈએ. જ્યારે કોઈ વાદી કોર્ટરૂમમાં પ્રવેશ કરે છે, ત્યારે તેને ખાતરી થવી જોઈએ કે જે ન્યાયાધીશની સામે તેનો કેસ આવ્યો છે, તે નિષ્પક્ષતાથી અને કોઈપણ વિચારણાથી પ્રભાવિત થયા વિના ન્યાય આપશે. ન્યાયાધીશ પાસેથી અપેક્ષિત વર્તનનું ધોરણ સામાન્ય માણસ કરતાં ઘણું ઊંચું હોય છે. આ કોઈ બહાનું નથી કે સમાજમાં ધોરણો ઘટી ગયા હોવાથી, સમાજમાંથી લેવામાં આવેલા ન્યાયાધીશો પાસેથી ન્યાયાધીશ માટે જરૂરી ઉચ્ચ ધોરણો અને નૈતિક દ્રઢતાની અપેક્ષા રાખી શકાતી નથી. સીઝરની પત્નીની જેમ ન્યાયાધીશ પણ શંકાની બહાર હોવો જોઈએ. ન્યાયિક પ્રણાલીની વિશ્વસનીયતા તે ન્યાયાધીશો પર નિર્ભર છે જેઓ તેનું સંચાલન કરે છે. લોકશાહીને વિકસાવવા માટે અને કાયદાનું શાસન ટકી રહેવા માટે, ન્યાય વ્યવસ્થા અને ન્યાયિક પ્રક્રિયા મજબૂત હોવી જોઈએ અને દરેક ન્યાયાધીશે તેના ન્યાયિક કાર્યોને પ્રામાણિકતા, નિષ્પક્ષતા અને બૌદ્ધિક પ્રામાણિકતા સાથે નિભાવવા જોઈએ.”

(૭) રાજેન્દ્ર સિંહ વર્મા વિરુદ્ધ એન. સી. ટી. દિલ્હીના લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૧૦ એસ. સી. સી. ૧.

સર્વોચ્ચ અદાલતે, આ મુદ્દા પરના ચુકાદાઓની શ્રેણીને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને ન્યાયિક અધિકારીની શંકાસ્પદ અખંડિતતાના ગ્રેડિંગને ધ્યાનમાં લેતા ફરજિયાત નિવૃત્ત થવાના મુદ્દા પર પણ આ રીતે ચુકાદો આપ્યો છે:

“૮૮. ઉપર ઉલ્લેખિત આ અદાલતના બે ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્યના નિર્ણયોને ધ્યાનમાં રાખીને એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પ્રામાણિકતા સંબંધિત પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ કે જેના વિશે પ્રતિનિધિત્વ કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી અથવા બાકી પ્રતિનિધિત્વને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું ન હતું અને તેથી, ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશો કાયદામાં ખરાબ હતા તે સ્વીકારી શકાતા નથી.તેથી આ દલીલને નકારી કાઢવામાં આવે છે.

XXX XXX XXX

૧૧૮. એવી દલીલ કે જે સામગ્રી પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી જેના આધારે અપીલકર્તાઓને 'સી' શંકાસ્પદ અખંડિતતા આપવામાં આવી હતી અને તેથી, ફરજિયાત નિવૃત્તિના આદેશને રદ કરવામાં આવે છે તેમાં કોઈ તથ્ય

નથી.સામાન્ય રીતે અને સંદર્ભમાં 'સામગ્રી' શબ્દનો અર્થ પદાર્થ, દ્રવ્ય, સામગ્રી, કંઈક, ભૌતિકતા, માધ્યમ, માહિતી, તથ્યો, માહિતી, આંકડાઓ, નોંધો વગેરે થાય છે. જ્યારે આ અદાલત તપાસ કરી રહી છે કે ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ કોઈ 'સામગ્રી' હતી કે જેના આધારે અપીલકર્તાઓના ગોપનીય અહેવાલોમાં પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ નોંધવામાં આવી હતી, ત્યારે આ 'સામગ્રી' પદાર્થ, બાબત, માહિતી, માહિતી વગેરે સાથે સંબંધિત છે. ન્યાયિક અધિકારીના કેસને ધ્યાનમાં લેતી વખતે 'સામગ્રી' ને માત્ર લેખિત ફરિયાદો અથવા ન્યાયિક અધિકારીની પ્રામાણિકતા પર આંગળી ચીંધતા 'મૂર્ત' પુરાવા સુધી મર્યાદિત રાખવાની જરૂર નથી.આવા કિસ્સાઓમાં આવા પુરાવા ન પણ આવી શકે.

૧૨૦. આ અદાલતે આર. એલ. બુટેલ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, (૧૯૭૦) ૨ એસ. સી. સી. ૮૭૬ માં નિરીક્ષણ કર્યું છે તેમ, તે જરૂરી નથી કે પ્રતિકૂળ એન્ટ્રી નોંધાવતા પહેલા સંબંધિત અધિકારીને સુનાવણીની તક આપવી જોઈએ.ઉપરોક્ત કેસમાં, પ્રતિકૂળ એન્ટ્રી કરવામાં આવે તે પહેલાં તપાસ જરૂરી હશે તેવી દલીલને એવી ગેરસમજણથી પીડાતા તરીકે નકારી કાઢવામાં આવી હતી કે આવી એન્ટ્રી નિંદા દંડ સમાન છે.આ અદાલત દ્વારા ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે કે પ્રતિકૂળ એન્ટ્રી કરવી એ દંડ લાદવા સમાન નથી, જેના માટે તપાસની જરૂર પડશે અથવા સંબંધિત સરકારી કર્મચારીને સાંભળવાની વાજબી તક આપવી પડશે.વધુમાં, ઉચ્ચ ન્યાયાલયની પૂર્ણ અદાલતે અધિકારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિની ભલામણ કરી હોય તેવા

કિસ્સામાં, ન્યાયિક બાજુની ઉચ્ચ અદાલતે તે આદેશને રદ કરવામાં ખૂબ સાવધાની અને સાવધાની રાખવી પડે છે કારણ કે તે ઉચ્ચ ન્યાયાલયના તમામ ન્યાયાધીશોની પૂરક છે જેઓ આ પ્રશ્નમાં જાય છે અને શક્ય છે કે તમામ કિસ્સાઓમાં ન્યાયિક અધિકારીની શંકાસ્પદ પ્રામાણિકતા વિશે પુરાવા બહાર ન આવે.

૧૨૧. પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટમાં આર. જી. વિરુદ્ધ ઈશ્વર ચંદ જેન અને અન્ય, (૧૯૯૯) ૪ એસ. સી. સી. ૫૭૯ દ્વારા આ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે તેમ, કેટલીકવાર, પૂર્ણ અદાલતે તમામ ન્યાયાધીશોની સામૂહિક સમજદારી પર કામ કરવું પડે છે અને જો કોઈ કર્મચારીની સામાન્ય પ્રતિષ્ઠા સારી ન હોય, તેમ છતાં તેની વિરુદ્ધ કોઈ મૂર્ત સામગ્રી ન હોય, તો તેને જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિ આપવામાં આવી શકે છે અને આવા આદેશની ન્યાયિક સમીક્ષા મર્યાદિત આધારો પર જ માન્ય છે. ભ્રષ્ટ હોવાની પ્રતિષ્ઠા અધિકારીના વર્તનની આસપાસ ગાઢ અને અસ્થિર વાદળો ભેગી કરે છે અને ધુમાડો કરતાં વધુ ઝડપથી અપકીર્તિ મેળવે છે. કેટલીકવાર તેને રેકૉર્ડનો ભાગ બનાવવા માટે નક્કર અથવા ભૌતિક પુરાવા ન પાડા હોઈ શકે. તેથી, રિપોર્ટિંગ અધિકારી અથવા ગુપ્ત અહેવાલ લખતા સક્ષમ નિયંત્રણ અધિકારી માટે પુરાવા દ્વારા સમર્થિત ખામીઓના ચોક્કસ ઉદાહરણો આપવાનું અવ્યવહારુ રહેશે.

૧૨૨. સામાન્ય રીતે, અખંડિતતા પર પ્રતિબિંબિત થતી પ્રતિકૂળ એન્ટ્રી છાપોના ફોર્મ્યુલેશન પર આધારિત હશે જે મનમાં એક સાથે રમતા બહુવિધ

પરિબળોનું પરિણામ હશે. જો કે વસ્તુઓની પ્રકૃતિમાં ધારણાઓ અલગ હોઈ શકે છે, તેમ છતાં ગુપ્ત સૂચિમાંની એન્ટ્રીઓને ન્યાયિક સમીક્ષાને આધિન કરવામાં અશક્યતાની નજીક મુશ્કેલી છે. કેટલીકવાર, જો કોઈ કર્મચારીની સામાન્ય પ્રતિષ્ઠા સારી ન હોય, તેમ છતાં તેની વિરુદ્ધ કોઈ નક્કર સામગ્રી ન હોય, તો તે જાહેર હિતમાં ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત થઈ શકે છે. ન્યાયિક અધિકારીને ચોક્કસ વયથી આગળ ચાલુ રાખવાના પ્રશ્ન પર વિચાર કરવા માટે યોગ્ય અધિકારીને સોંપવામાં આવેલી ફરજ સંપૂર્ણ છે. જો તે સત્તામંડળ પ્રામાણિકપણે એવો અભિપ્રાય બનાવે છે કે કોઈ ચોક્કસ અધિકારીની પ્રામાણિકતા શંકાસ્પદ છે, તો તે અભિપ્રાયની ચોકસાઈને અદાલતો સમક્ષ પડકારવામાં નહીં આવે. જ્યારે આવા બંધારણીય કાર્યનો ઉપયોગ ઉચ્ચ ન્યાયાલયની વહીવટી બાજુએ કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેની કોઈપણ ન્યાયિક સમીક્ષા ખૂબ કાળજી અને સાવધાની સાથે જ થવી જોઈએ અને તે આ અદાલત દ્વારા કેટલાક અહેવાલિત નિર્ણયોમાં નિર્ધારિત પરિમાણો સુધી સખત રીતે મર્યાદિત હોવી જોઈએ. જ્યારે યોગ્ય અધિકારી સાચો અભિપ્રાય બનાવે છે કે ન્યાયિક અધિકારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિ જાહેર હિતમાં છે, ત્યારે કલમ ૨૨૬ હેઠળની રિટ કોર્ટ અથવા કલમ ૩૨ હેઠળની આ કોર્ટ આદેશમાં દખલ કરશે નહીં.

XXX XXX XXX

૧૨૪. અગાઉ નોંધાયેલા સ્વીકૃત તથ્યો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે તપાસ કરનાર ન્યાયાધીશનો પ્રથમ અહેવાલ હતો કે તેમને અપીલકર્તાઓ વિરુદ્ધ

તેમની પ્રામાણિકતા પર પ્રતિબિંબિત કરતી ફરિયાદો મળી હતી.નિરીક્ષણ કરનાર ન્યાયાધીશે તે ટિપ્પણીઓ આકસ્મિક અથવા તરંગી રીતે લખી હતી એવું માનવું યોગ્ય રહેશે નહીં.તે કાયદેસર રીતે ધારવું પડશે કે તપાસ કરનાર ન્યાયાધીશે ગંભીર પ્રકૃતિની આવી ટિપ્પણી કરતા પહેલા જવાબદારીપૂર્વક કામ કર્યું હતું.ત્યારબાદ, પૂર્ણ અદાલતે સમગ્ર મુદ્દાને ધ્યાનમાં લીધો અને અપીલકર્તાઓના એ. સી. આર. રેકૉર્ડ કરતી વખતે નિરીક્ષણ ન્યાયાધીશના અભિપ્રાયને સમર્થન આપ્યું.તે સામાન્ય જ્ઞાનની બાબત છે કે ન્યાયિક અધિકારી સામે મૌખિક અથવા લેખિતમાં કરવામાં આવતી ફરિયાદો પર નિરીક્ષણ કરનાર ન્યાયાધીશ અથવા ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા ખૂબ સાવધાની સાથે કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.આવી મોટાભાગની ફરિયાદો તુરંચ છે અને અસંતુષ્ટ તત્વો દ્વારા કરવામાં આવે છે તે જાણીને, સામાન્ય રીતે તેમને નકારી કાઢવાનું વલણ હોય છે.જો કે, જ્યારે ન્યાયિક અધિકારીની પ્રામાણિકતા અંગે શંકા ઊભી થાય છે, પછી ભલે તે અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી મળેલી ફરિયાદો અથવા માહિતીના આધારે હોય અને તેની તપાસ કરવા માટે એક સમિતિની રચના કરવામાં આવે, જેમ કે તાત્કાલિક કેસમાં કરવામાં આવ્યું હતું અને સમિતિ તેને ઉપલબ્ધ વિવિધ સ્ત્રોતોમાંથી માહિતી એકત્રિત કરીને કાર્ય હાથ ધરે છે, જેના આધારે સંબંધિત ન્યાયિક અધિકારી વિશેની ધારણા રચાય છે, ત્યારે અદાલત માટે કલમ ૨૨૬ હેઠળ અથવા કલમ ૩૨ હેઠળ આ અદાલત માટે આવી કવાયતમાં દખલ કરવી મુશ્કેલ બનશે.ઉપરોક્ત પ્રકૃતિની પૂછપરછ પછી સભાનપણે અને તર્કસંગત રીતે રચાયેલા આવા અભિપ્રાય અને છાપ ચોક્કસપણે અધિકારીના સંદર્ભમાં પ્રતિકૂળ અહેવાલ નોંધવા માટે સામગ્રીની

રચના કરશે.આવી છાપ સહેલાઈથી રચાતી નથી પરંતુ કોર્ટની તપાસ, ચર્ચા વગેરે પછી બને છે અને આમ તે અધિકારીની અખંડિતતા વિશેની શંકાને ધ્યાનમાં લેવાની સંભાવનાના પ્રાધાન્યનો કેસ છે જે પદાર્થ, દ્રવ્ય, માહિતી વગેરે પર આધારિત છે તેથી, દલીલ કે સામગ્રી અથવા આધાર વિના પ્રતિકૂળ એન્ટ્રીઓ અપીલકર્તાઓના એસીઆરમાં નોંધવામાં આવી હતી તેને સમર્થન આપી શકાતું નથી અને આથી તેને નકારી શકાય છે.

XXX XXX XXX

૧૩૬. સમગ્ર સામગ્રીની સાવચેતીપૂર્વક વિચારણા કરવા પર, એવું માનવું આવશ્યક છે કે સમિતિ/પૂર્ણ અદાલત દ્વારા તેમના સર્વસંમત અભિપ્રાયની રચના કરીને કરવામાં આવેલું મૂલ્યાંકન ન તો એટલું મનસ્વી છે કે ન તો તરંગી છે અને ન તો એટલું અતાર્કિક કહી શકાય, જેથી આ અદાલતના અંતઃકરણને આંચકો લાગે અને કોઈ પણ હસ્તક્ષેપની બાંહેધરી અથવા ન્યાયી ઠેરવી શકાય.આવા મૂલ્યાંકન, મૂલ્યાંકન અને મંતવ્યોની રચનાના કિસ્સાઓમાં, બહુવિધ પરિબલોની વિશાળ શ્રેણી મહત્વપૂર્ણ અને મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે અને કોઈ એક પરિબલને ઉકેલવા માટેના મુદ્દાને નકારી કાઢવા અથવા દેવત્વ આપવા અથવા દાવા કરવા માટે પ્રમાણની બહાર ઉડાડવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં.બાબતોની પ્રકૃતિમાં, પૂર્ણ અદાલત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી આવી ક્વાયતને ન્યાયિક સમીક્ષા હેઠળ લાવવી મુશ્કેલ હશે, જે લગભગ અશક્યતાની નજીક હશે, સિવાય કે અસાધારણ કેસમાં જ્યારે કોર્ટને

ખાતરી થઈ જાય કે કોઈ વાસ્તવિક અન્યાય, જે થવો જોઈએ નહીં, તે ખરેખર થયો છે અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે સમિતિ/પૂર્ણ અદાલત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી કવાયત વિશે કોઈ અન્ય સંભવિત દષ્ટિકોણ હોઈ શકે અથવા કોઈને કોઈ ફરિયાદ હોય. આ રીતે જોવામાં આવે તો, અને તથ્યાત્મક વિગતો અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની પૃષ્ઠભૂમિમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તો, આ અદાલતને વિવાદિત કાર્યવાહીમાં દખલ કરવાની કોઈ જરૂર કે સમર્થન નથી. તેથી, ત્રણ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને રદ કરવામાં આવે છે. કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવશે નહીં.”

(૮) રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ વિરુદ્ધ ભંવરલાલ લામરોર, (૨૦૨૧) ૮ એસ. સી. સી. ૩૭૭.

આ કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો છે:

“૮ અમે પક્ષકારો માટે વિદ્વાન સલાહ સાંભળી છે. મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું ઉચ્ચ અદાલત વહીવટી સમિતિ દ્વારા નોંધાયેલા તેના અભિપ્રાયને બદલવા માટે ખુલ્લી હતી, જેણે ઉચ્ચ અદાલતની પૂર્ણ અદાલતની પ્રશંસા કરી હતી, જેના પગલે ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો.

૯ ખરેખર, ન્યાયિક બાજુની ઉચ્ચ અદાલત આમ કરી શકી હોત, જો તેને જાણવા મળ્યું હોત કે વહીવટી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણોમાં ઉદ્દેશિત કોઈ પણ રેકૉર્ડ અથવા સામગ્રી નથી, અથવા સમિતિ અપ્રસ્તુત સામગ્રી પર આધાર રાખે છે, અથવા તે યોગ્ય સામગ્રીની અવગણના કરવામાં આવી હતી અને કાઢી નાખવામાં આવી હતી. વધુમાં, હાઈકોર્ટનો મત સ્વીકાર્ય હોત જો તેને પેટન્ટ ગેરકાયદેસરતા, પ્રતિવાદી નંબર ૧ પર પૂર્વગ્રહ પેદા કરતી પ્રક્રિયાનો ભંગ અથવા ગંભીર રીતે અપ્રમાણસર પગલાં લાદવામાં આવ્યા હોત. અમે નોંધ્યું છે કે વહીવટી સમિતિએ તેના અહેવાલમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૧ ની અખંડિતતા અંગે બાકી શિસ્ત તપાસ સહિત સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડને સમર્થન આપ્યું હતું.

૧૦ કાયદામાં તે સ્થાયી સ્થિતિ છે કે સક્ષમ સત્તામંડળે ન્યાયિક અધિકારીના સમગ્ર સેવા રેકૉર્ડને ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ અને જો ત્યાં અભાવ અને અખંડિતતાના ઉદ્દંઘનની એક માત્ર ટિપ્પણી હોય, તો તે ન્યાયિક અધિકારી માટે ફરજિયાત નિવૃત્ત થવા માટે પૂરતું હોઈ શકે છે, જેમ કે તારક સિંહ વિરુદ્ધ જ્યોતિ બાસુ (૨૦૦૫) માં અહેવાલ આપ્યો હતો.

૧ એસસીસી ૨૦૧.

૧૧ ઉચ્ચ અદાલતે આ ચુકાદાની નોંધ લીધી, પરંતુ તેમ છતાં વહીવટી સમિતિ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી સંપૂર્ણ તપાસની અવગણના કરીને સમગ્ર રેકૉર્ડની જાતે જ તપાસ કરવાનું સાહસ કર્યું, જેને સંપૂર્ણ અદાલતમાં સમર્થન અને

પ્રશંસા કરવામાં આવી હતી.રાજસ્થાન ઉચ્ચ ન્યાયિક સેવાઓમાં પ્રતિવાદી નંબર ૧ ચાલુ રાખવાની જરૂરિયાત અથવા અન્યથા અંગે ઉચ્ચ અદાલતની પૂર્ણ અદાલત દ્વારા સંતોષ માટે તેના પોતાના દ્રષ્ટિકોણને બદલવા માટે ઉચ્ચ અદાલત માટે તે ખુલ્લું ન હતું.નિરીક્ષણ અથવા સત્તાની પુષ્ટિ કરવાની ભૂમિકા સંભાળીને વાર્ષિક ગુપ્ત અહેવાલો ફરીથી લખવા માટે પણ ઉચ્ચ અદાલત માટે તે ખુલ્લું ન હતું.

૧૨ એ નોંધવું પૂરતું છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ સામે શિસ્તની તપાસ બાકી હતી જેણે તેની પ્રામાણિકતા વિશે પ્રશ્નો ઊભા કર્યા હતા.પ્રતિવાદી નંબર ૧ નો ભૂતકાળનો સર્વિસ રેકૉર્ડ ન્યાયિક અધિકારી પાસેથી અપેક્ષિત ચોક્કસ ધોરણથી ઓછો હોવાનું જણાયું હતું.

૧૩ રેકૉર્ડમાંથી એ પણ નોંધવામાં આવ્યું છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ ની ફરજિયાત નિવૃત્તિના બદલામાં શિસ્તની તપાસ પડતી મૂકવામાં આવી હતી.તે વહીવટી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી સંયુક્ત ભલામણ હતી અને તેને ઉચ્ચ ન્યાયાલયની પૂર્ણ અદાલતમાં મોકલવામાં આવી હતી.બંને અવિભાજ્ય હોવાથી, અને ન્યાયિક અધિકારી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે કાયદામાં સર્વિસ રેકૉર્ડ સાથે પ્રામાણિકતા વિશેની એકમાત્ર ટિપ્પણી પૂરતી હોવાથી, અમે સમજી શકતા નથી કે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા પહોંચેલા નિષ્કર્ષને મનસ્વી અથવા સ્પષ્ટ રીતે ખોટો કેવી રીતે કહી શકાય.”

નિર્ણય

૨૩. આમ, ન્યાયિક અધિકારીની ફરજિયાત નિવૃત્તિ પરનો કાયદો હવે એકીકૃત નથી રહ્યો.ફરજિયાત નિવૃત્તિનો આદેશ કોઈ સજા નથી.કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન જરૂરી નથી.સમગ્ર સર્વિસ રેકૉર્ડ અથવા શંકાસ્પદ અખંડિતતામાં એક બિનસંવાદિત પ્રતિકૂળ ટિપ્પણી જાહેર હિતમાં ફરજિયાત ન્યાયિક અધિકારીને નિવૃત્ત કરવા માટે પૂરતી છે.ઉચ્ચ પગાર ધોરણ/પસંદગી ગ્રેડની કોઈપણ બઢતી અથવા અનુદાનની ફરજિયાત નિવૃત્તિના ક્રમ પર કોઈ અસર થઈ શકતી નથી.સંપૂર્ણ અદાલત, તમામ ન્યાયાધીશોની સામૂહિક સમજદારી પર અને કર્મચારીની સામાન્ય પ્રતિષ્ઠાને ધ્યાનમાં રાખીને, તેની/તેણીની વિરુદ્ધ કોઈ નક્કર સામગ્રી વિના, જાહેર હિતમાં ન્યાયિક અધિકારીને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરી શકે છે અને આવા આદેશની ન્યાયિક સમીક્ષા માત્ર ખૂબ જ પ્રતિબંધિત આધારો પર જ માન્ય છે.વર્તમાન કેસમાં એ વાત સાચી છે કે હાઈકોર્ટને મળેલી ૧૪ ફરિયાદો દાખલ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.જો કે, આવી ફરિયાદો દાખલ કરવાથી ઉચ્ચ ન્યાયાલયના વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ અને વિચાર-વિમર્શને નાબૂદ કરી શકાતો નથી, જે ત્રણ તબક્કે કાળજીપૂર્વક તપાસ અને શુદ્ધિકરણ દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે.અરજદારને નિવૃત્ત થવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો તે પહેલાં, તે ભ્રષ્ટાચાર સંબંધિત વિજિલન્સ ફરિયાદ નંબર ૨૯૧/૨૦૦૮ હોવાથી પ્રાથમિક તપાસનો

સામનો કરી રહ્યો હતો, જો કે, વિવાદિત જાહેરનામાને ધ્યાનમાં રાખીને તેને બંધ કરવામાં આવી હતી.અમે પુનરાવર્તન કરી શકીએ છીએ કે કેટલીકવાર શંકાસ્પદ અખંડિતતાને સાબિત કરવા અને તેને રેકૉર્ડનો ભાગ બનાવવા માટે નક્કર અથવા ભૌતિક પુરાવા એકત્રિત કરવા ખૂબ જ મુશ્કેલ હશે, અને રિપોર્ટિંગ અધિકારી અથવા ગોપનીય અહેવાલ લખતા સક્ષમ નિયંત્રણ અધિકારી માટે પુરાવા દ્વારા સમર્થિત ખામીઓના ચોક્કસ ઉદાહરણો આપવાનું અવ્યવહારુ હશે.ઉચ્ચ અદાલતની સમગ્ર ક્વાયત વિશેષ સંજોગોના સિદ્ધાંતમાંથી ઉદ્ભવે છે.વહીવટી સમિતિ દ્વારા રચાયેલ અભિપ્રાય, જે વિવિધ સ્ત્રોતોની માહિતીનું કાર્ય હાથ ધરે છે, અને ન્યાયિક અધિકારીની અખંડિતતાની બનેલી ધારણાને બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને બદલી શકાતી નથી, ખાસ કરીને જ્યારે તેને સ્થાયી સમિતિ અને પૂર્ણ અદાલત દ્વારા વધુ મંજૂરી આપવામાં આવે છે.ન્યાયિક અધિકારીની છાપ ઉચ્ચ અદાલતની ધારણા પર આધારિત છે, સાવચેતીપૂર્વકની તપાસ અને વિચાર-વિમર્શ પછી, અને તે અધિકારીની પ્રામાણિકતા વિશેની શંકાને ધ્યાનમાં લેવાની સંભાવનાના પ્રાધાન્ય પર હશે જે પદાર્થ, બાબત, માહિતી વગેરે પર આધારિત છે. તેથી, આવા સંજોગોમાં, ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા રચાયેલા અભિપ્રાયમાં દખલ કરી શકાતી નથી કારણ કે તે કોઈ પણ સામગ્રી વિના રચાય છે.વહીવટી સમિતિ, સ્થાયી સમિતિ અને હાઈકોર્ટની પૂર્ણ અદાલતની સંતોષ અને ભલામણમાં દખલ કરી શકાતી નથી સિવાય કે તે પેટન્ટ ગેરકાયદેસરતા, ન્યાયિક અધિકારીને પૂર્વગ્રહ પેદા

કરતી પ્રક્રિયાના ઉદ્ધંધનથી દૂષિત હોય અથવા તે ગંભીર અપ્રમાણસર પગલું હોય.

૨૪. હાઈકોર્ટના નિર્ણય/વિચાર-વિમર્શ અને સંતોષના તમામ પાસાઓ ખાસ કરીને ન્યાયિક અધિકારીઓની એકંદર પ્રતિષ્ઠામાંથી ઉદ્ભવે છે.આર. સી. ચંદેલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે આપેલા ચુકાદા મુજબ "ન્યાયિક સેવા એ સામાન્ય સરકારી સેવા નથી અને ન્યાયાધીશો તે રીતે કર્મચારી નથી.ન્યાયાધીશો જાહેર હોદ્દો ધરાવે છે; તેમનું કાર્ય રાજ્યના આવશ્યક કાર્યોમાંનું એક છે.તેમના કાર્યો અને ફરજો નિભાવવામાં, ન્યાયાધીશો રાજ્યનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.ન્યાયાધીશ જે પદ ધરાવે છે તે જાહેર ટ્રસ્ટનું પદ છે.ન્યાયાધીશ દોષરહિત પ્રામાણિકતા અને નિર્દોષ સ્વતંત્રતાની વ્યક્તિ હોવી જોઈએ.તેણે ઉચ્ચ નૈતિક મૂલ્યો સાથે પ્રમાણિક બનવું જોઈએ.જ્યારે કોઈ વાદી કોર્ટરૂમમાં પ્રવેશ કરે છે, ત્યારે તેને ખાતરી થવી જોઈએ કે જે ન્યાયાધીશની સામે તેનો કેસ આવ્યો છે, તે નિષ્પક્ષતાથી અને કોઈપણ વિચારણાથી પ્રભાવિત થયા વિના ન્યાય આપશે.ન્યાયાધીશ પાસેથી અપેક્ષિત વર્તનનું ધોરણ સામાન્ય માણસ કરતાં ઘણું ઊંચું હોય છે.આ કોઈ બહાનું નથી કે સમાજમાં ધોરણો ઘટી ગયા હોવાથી, સમાજમાંથી લેવામાં આવેલા ન્યાયાધીશો પાસેથી ન્યાયાધીશ માટે જરૂરી ઉચ્ચ ધોરણો અને નૈતિક દૃઢતાની અપેક્ષા રાખી શકાતી નથી.સીઝરની પત્નીની જેમ ન્યાયાધીશ પણ શંકાની બહાર હોવો જોઈએ.ન્યાયિક પ્રણાલીની વિશ્વસનીયતા

તે ન્યાયાધીશો પર નિર્ભર છે જેઓ તેનું સંચાલન કરે છે.લોકશાહીને વિકસાવવા માટે અને કાયદાનું શાસન ટકી રહેવા માટે, ન્યાય વ્યવસ્થા અને ન્યાયિક પ્રક્રિયા મજબૂત હોવી જોઈએ અને દરેક ન્યાયાધીશો તેના ન્યાયિક કાર્યોને પ્રામાણિકતા, નિષ્પક્ષતા અને બૌદ્ધિક પ્રામાણિકતા સાથે નિભાવવા જોઈએ.”

૨૫. ઉપર સૂચવ્યા મુજબ મૂળ ધોરણો/મૂલ્યોનું કોઈપણ ઉલ્લંઘન, ઉચ્ચ અદાલત પાસેથી તપાસને આમંત્રણ આપશે, અને કોઈપણ ન્યાયિક અધિકારી, જેમના વર્તન/પ્રતિષ્ઠા/વર્તનને અવરોધે છે તે ઉલ્લંઘનની હદને આધારે શિસ્તની કાર્યવાહી અથવા જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિને આકર્ષિત કરી શકે છે.આમ, સ્થાયી કાનૂની દરખાસ્તને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલત ઉચ્ચ ન્યાયાલયની પૂર્ણ અદાલતના વિવેકની તપાસ કરી શકતી નથી, જેણે અરજદારના સેવા રેકૉર્ડના બહુવિધ પરિબલોને ધ્યાનમાં લઈને મૂલ્યાંકન/મૂલ્યાંકનનો અભિપ્રાય ઘડ્યો છે, ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે અરજદારે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા પર પેટન્ટ ગેરકાયદેસરતા અથવા દુર્ભાવનાપૂર્ણ આરોપ મૂક્યો નથી.

૨૬. ઉપર સૂચવ્યા મુજબ મૂળ ધોરણો/મૂલ્યોનું કોઈપણ ઉલ્લંઘન, ઉચ્ચ અદાલત પાસેથી તપાસને આમંત્રણ આપશે, અને કોઈપણ ન્યાયિક અધિકારી, જેમના વર્તન/પ્રતિષ્ઠા/વર્તનને અવરોધે છે તે ઉલ્લંઘનની હદને આધારે

શિસ્તની કાર્યવાહી અથવા જાહેર હિતમાં ફરજિયાત નિવૃત્તિને આકર્ષિત કરી શકે છે.આમ, સ્થાયી કાનૂની દરખાસ્તને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલત ઉચ્ચ ન્યાયાલયની પૂર્ણ અદાલતના વિવેકની તપાસ કરી શકતી નથી, જેણે અરજદારના સેવા રેકૉર્ડના બહુવિધ પરિબલોને ધ્યાનમાં લઈને મૂલ્યાંકન/મૂલ્યાંકનનો અભિપ્રાય ઘડ્યો છે, ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે અરજદારે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા પર પેટન્ટ ગેરકાયદેસરતા અથવા દુર્ભાવનાપૂર્ણ આરોપ મૂક્યો નથી.

૨૭. ઉપરોક્ત અવલોકનોના પ્રકાશમાં, વર્તમાન રિટ અરજી નિષ્ફળ જાય છે.તે જ આથી નકારી કાઢવામાં આવે છે.

સહી/–

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ. એસ. સુપેહિયા)

સહી/–

(ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર. ટી. વચ્છાણી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*